

English texts are looked at. Also are viewed the ways that lead to the competence in original fiction interpretation and its understanding.

Keywords: critical thinking, fiction, interpretation, authentical, foreign language.

УДК 373.5:37.03

Волошина А.К.,
кандидат педагогічних наук,
Волошина К.О.,
аспірант,
Бердянський державний
педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАСОБАМИ АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми та її зв'язок із науковими і практичними завданнями.

Сьогодні кожна особистість є активним споживачем медіаконтенту у вербальній та аудіовізуальній формах (ефірне телебачення, відео- та аудіопродукція, послуги мережі Інтернет, електронні та паперові періодичні видання), яка в умовах широкого поширення сучасних інформаційно-комунікаційних технологій опиняється під впливом різноманітних інформаційних потоків, що формують світогляд людини, її культурні, освітні та життєві цінності. Роль медіаосвіти у формуванні особистості важко переоцінити. Медіаграмотність допомагає людині активно використати можливості інформаційного поля телебачення, радіо, відео, кінематографа, преси, Інтернету, допомагає йому краще зрозуміти мову екранних мистецтв.

Слід зазначити, що особливістю сучасного етапу розвитку суспільства, його інформаційного простору, є тенденція до візуалізації контенту (перетворення вербальної форми в аудіовізуальну), що зумовлено широкими можливостями новітніх технологій. У соціальному аспекті ця тенденція виражається у наступному:

- під тиском відео і кіно читання вимивається із структури дозвілля молоді;
- рідке читання у багатьох дорослих призводить до того, що за дослідженням ЮНЕСКО сформульовано як “функціональна неписьменність” – забуття умінь і навиків, набутих ще в школі.

Кажучи про вплив медіа на людину, треба відзначити їх інформаційну і просвітницьку функції, завдяки яким масовою аудиторією отримуються різноманітні, часто суперечливі і несистематизовані відомості. Мати це на увазі особливо важливо ще й тому, що медіа фактично є системою неформальної освіти різних верств населення. Засоби масової комунікації вельми істотно впливають на засвоєння людьми широкого спектру соціальних норм і на формування ціннісних орієнтацій особистості.

Проблеми використання матеріалів засобів масової інформації та їх впливу на особистість та суспільство відображено в роботах Л. Мастерман, Є. Міллера,

Л. Найдьонової, Б. Потятинник, Г. Онкович, Н. Саєнко, О. Сербенської, О. Тягло, О. Федорова, І. Чемерис, О. Янишин та ін.

Оскільки медіаосвіта має величезний інформаційний, мотиваційний та дидактичний потенціал у навчально-виховному процесі, завданням вищої школи є формування медіакомпетентності викладача засобами аудіовізуальних технологій. Від того, наскільки розвинута буде індивідуальність учителя, його свідомість, самостійне мислення, уміння використати засоби масової комунікації в освітньому процесі залежить ефективність навчального процесу.

Аналіз основних досліджень і публікацій.

С. Гончаренко в Українському педагогічному словнику медіаосвіту визначає як “напряму у педагогіці, представники якого виступають за вивчення школярами закономірностей масової комунікації (преси, телебачення, радіо, кіно тощо)” [1, 203]. Основні завдання медіаосвіти: підготувати нове покоління до життя в сучасних інформаційних умовах, до сприйняття різної інформації, навчити людину розуміти її, усвідомлювати наслідки її дії на психіку, опановувати способами спілкування на основі невербальних форм комунікації за допомогою сучасних технічних засобів та сучасних інформаційних технологій [2, 555].

Відомий російський медіадидактик професор О. Федоров під медіа освітою розуміє процес розвитку особистості за допомогою і на матеріалі засобів масової комунікації (медіа) з метою формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, умінь повноцінного сприймання, інтерпретації, аналізу й оцінки медіа-текстів, навчання різних форм самовираження за допомогою медіа-техніки [7].

На погляд Г. Онкович, медіа-освіта – це процес навчання й самонавчання особистості за посередництва масовокомунікаційних засобів. Медіа-дидактика складається з технологій окремих дидактик – пресодидактики, мультимедіа-дидактики (у т.ч. інтернетдидактики), теледидактики, кінодидактики тощо. Медіаосвіта розглядається як автономна дисципліна, як частина загальної освіти, що може бути інтегрована в традиційні дисципліни [5]. Б. Потятинник упевнений, що медіаосвіта – це “науково-освітня сфера діяльності, яка ставить за мету допомогти індивідуві сформувати психологічний захист від маніпуляції чи експлуатації з боку мас-медіа і розвинути/прищепити інформаційну культуру... Медійна освіта спрямована і на масове оволодіння елементарними журналістськими навичками та новітніми технологіями, і на захист індивідів від надміру агресивного інформаційного докільля (скажімо, впливу екранного насильства, пропаганди, порнографії, реклами)” [6, 8], тобто науковець поряд з культурологічним та соціокультурним підходами наголошує на розвиток запобіжних, захисних підходів, обґрунтованих негативним впливом медіа.

У Резолюції Європарламенту від 16 грудня 2008 року з медіаграмотності в світі цифрових технологій (2008/2129(INI)) наголошується, що “межі між всіма видами медіа (аудіовізуальними і друкарськими, традиційними і цифровими) стираються, і різні форми медіа зближуються в технічному і змістовому плані; нові

засоби масової комунікації проникають у всі сфери людського життя завдяки інноваційним технологіям; ці нові медіа стимулюють громадян бути активнішими медіакористувачами. Створюючи власний медіаконтент і зразки медійної продукції, користувачі глибше розуміють принципи і цінність професійно створених медіатекстів... мета навчання медіаосвіченості – допомогти людям в практичному і творчому використанні медіа та їх змісту, навчити їх критично аналізувати продукцію медіа, розуміти характер роботи індустрії медіа, а також самостійно створювати власний медіаконтент” [11].

Оскільки медіаосвіченість – це принципово важлива професійна якість в суспільстві інфокомунікаційних технологій, у Резолюції Європарламенту “настійно рекомендується включити медіаграмотність як дев'яту базову компетенцію в європейську програму освіти протягом всього життя, представлену в Рекомендації 2006/962/ЕС”. Оскільки медіаосвіта може здійснюватися, в першу чергу, медіаосвіченими вчителями, що одержали відповідну підготовку в даній галузі, в Резолюції рекомендується Єврокомісії включити в програму підготовки педагогічних кадрів обов'язкові модулі з медіаосвіти для всіх ступенів шкільної освіти, щоб сприяти інтенсивнішому впровадженню цього предмету; ... познайомити вчителів всіх спеціальностей і у всіх типах шкіл з використанням аудіовізуальних засобів навчання і з проблемами, що стосуються медіаосвіти” [11].

Виділення невирішених проблем, яким присвячено статтю. Головною метою медіаосвіти є розвиток медіакомпетентності аудиторії. В програмі підготовки вчителів філологічних дисциплін питанням інформатизації навчального процесу приділено достатня увага, але питання формування професійної медіакомпетентності педагогів перебувають у стані розроблення та впровадження. Тому *метою* нашого дослідження є впровадження спецкурсу “Формування медіакомпетентності викладача філологічних дисциплін засобами аудіовізуальних технологій”.

Виклад основного матеріалу.

Педагогічне проектування запланованих компетенцій викладача у галузі медіаосвіти передбачає розробку модель медіакультури та моделі розвитку медіакомпетентності і критичного мислення студентів, що сформується у процесі занять відповідного спецкурсу.

Завідувач лабораторією психології масової комунікації і медіаосвіти Інституту соціальної і політичної психології Академії педагогічних наук України Л. Найдьонова розробила інноваційно-абсорбційну модель медіакультури (IAMM), що складається з чотирьох взаємозв'язаних блоків:

- “реакції” (пошук інформації, її читання/сканування, ідентифікація/розпізнавання потрібних знань у медіатекстах);
- “актуалізації” (асиміляція, інтеграція нових знань, потрібних для опанування виклику, пов'язаних з медіа, співвіднесення їх з наявними знаннями ресурсами);
- “генерації” (інкубація, творча конвертація, трансформація медійних знань і умінь, всі аспекти ініціації творчості завдяки медіавпливу);

– “використання” (передача інформації, інноваційна діяльність, дослідження у галузі медіа) [4, 165–166].

Якоюсь мірою ця модель співвідноситься з розробленою О. Федоровим моделлю розвитку медіакомпетентності і критичного мислення студентів педагогічного вузу на заняттях медіаосвітнього циклу [8, 145], де автором були виділені теоретична (блок підготовки аудиторії у області теорії медіа і медіаосвіти, блок розвитку медіаосвітньої мотивації і технології) і практична (блок креативної діяльності, блок перцептивно-аналітичної діяльності) складові. Однак в цій моделі окремо виділені діагностичні і результативний компоненти моделі, в той час, як в моделі Л. Найдьонової вони вбудовані в кожний з чотирьох виділених блоків. Це такі показники, як диференційований вибір, здатність оцінювати медіатексти, “енергетична заряджена” на “пошук”, “актуалізацію”, “генерацію” і “використання” медіа і медіатекстів [4, 167; 9].

Професійна медіакомпетенція викладача філологічних дисциплін починається з медіакомпетенції особистості. Тому у впровадженому спецкурсі виокремлюються відповідні блоки. Медіакомпетентність особистості розуміється як сукупність її мотивів, знань, умінь, здібностей (показники: мотиваційний, контактний, інформаційний, перцептивний, інтерпретаційний/оцінний, практико-операційний/деятеьностный, креативний), сприяючих користуванню, критичному аналізу, оцінці, передачі і створенню медіатекстів в різних видах, формах і жанрах, аналізу складних процесів функціонування медіа в соціумі. Під професійною медіакомпетентністю педагога, розуміється сукупність його мотивів, знань, умінь, здібностей (показники: мотиваційний, інформаційний, методичний, практико-операційний/діяльнісний, креативний), сприяючих медіаосвітній діяльності в аудиторії різного віку [8, 531].

Таким чином, професійна медіакомпетентність педагога характеризуються наступними високими рівнями показників:

– мотиваційного: різносторонні мотиви медіаосвітньої діяльності: емоційні, гносеологічні, гедоністичні, етичні, естетичні і др.; прагнення до вдосконалення своїх знань і вмінь в галузі медіаосвіти;

– інформаційного: систематична інформованість, обширні теоретико-педагогічні знання у області медіаосвіти;

– методичного: розвинені методичні уміння у галузі медіаосвіти (наприклад, уміння дати установку на медіасприйняття, пояснити причини, умови і характер виникнення явища, уміння розвивати сприйняття учнів, виявляти рівні їх розвитку у області медіакультури, обирати оптимальні методи, засоби і форми проведення занять, дослідницькі уміння та ін.) і яскравий педагогічний артистизм (загальна педагогічна культура, зовнішній вигляд, самопрезентація, самоконтроль, наявність зворотного зв'язку з аудиторією і т.д.);

– практико-операційного (діяльнісного): систематична медіаосвітня діяльність в процесі навчальних занять різних типів, активна дослідницька медіапедагогічна діяльність;

– креативного: яскраво виражений рівень творчого начала в медіаосвітній діяльності (тобто виявлення гнучкості, мобільності, асоціативності, оригінальності, антистереотипності мислення, розвиненості уяви, фантазії і т.д.) [8, 51].

Відповідно до розробок британських медіапедагогів (Bowker, Hart, Buckingham and Sefton-Green, та ін.) студенти опановують ключові базові поняття медіаосвіти:

- “агентства медіа” (робота, функції та цілі творців медіатекстів);
- “категорії медіа” (типологія видів і жанрів медіа/медіатекстов);
- “технології медіа” (способи/технології створення медіатекстів);
- “мови медіа” (медійні мови, тобто вербальна, аудіовізуальна, монтажний ряд медіатекстів);
- “репрезентації медіа” (способи уявлення, переосмислення дійсності в медіатекстах, авторських концепцій і т.д.);
- “аудиторії медіа” (типологія аудиторії, типологія медіасприйняття).

Отже, основними завданнями спецкурсу є розвиток у аудиторії наступних умінь:

- практико-креативних (самовираження за допомогою медіатехніки, тобто створення медіатекстів різних видів і жанрів);
- перцептивно-креативних (творче сприйняття медіатекстів різних видів і жанрів з урахуванням їх зв'язків з різними мистецтвами і т.д.);
- аналітичних (критичний аналіз медіатекстів різних видів і жанрів);
- історико-теоретичних (самостійне використання одержаних знань з теорії і історії медіа/медіакультури);
- методичних (володіння методами і формами медіаосвіти, різними технологіями самовираження за допомогою медіа);
- практико-педагогічних (використання одержаних знань і умінь у галузі медіаосвіти в процесі педагогічної практики) [8, 154].

Опанувавши спецкурс студент повинен знати:

- основні рівні установок на медіасприйняття аудіовізуальної інформації;
  - основні показники розвитку навчальної аудиторії у галузі медіакультури;
  - основні показники рівнів сприйняття і оцінки (аналізу) медіатекстів аудиторією;
  - особливості процесу медіасприйняття;
  - особливості процесу аналізу медіатексту;
  - типологію моделей медіаосвіти;
  - класифікацію професійних знань і умінь, необхідних педагогам для медіаосвітньої діяльності;
  - способи діяльності, використовувані в процесі медіаосвіти;
  - типологію творчих медіаосвітніх занять, їх основний зміст;
  - основні методичні прийоми, використані в процесі медіаосвіти;
  - технологію проведення “літературно-імітаційних” мультимедійних занять;
  - технології проведення “театралізовано-ситуативних” мультимедійних занять;
  - технології проведення “зображувально-імітаційних” мультимедійних занять;
- а також уміти:

- виявити рівні установок на медіасприйняття в конкретній віковій аудиторії;
- виявити показники рівнів сприйняття і оцінки (аналізу) медіатекстів в конкретній навчальній аудиторії;
- обґрунтувати типологію медіасприйняття в конкретній віковій аудиторії;
- аналізувати медіатексти різних видів і жанрів;
- розробити модель медіаосвіти для конкретної вікової аудиторії учнів;
- застосовувати одержані медіаосвітні знання і уміння в конкретній, педагогічній діяльності;
- використовувати конкретні способи медіаосвіти в навчальному процесі;
- проводити на практиці творчі медіаосвітні заняття в конкретній аудиторії учнів;
- переводити візуальну інформацію у вербальну знакову систему, а вербальну інформацію переводити в знакову систему;
- трансформувати інформацію, видозмінюючи її форму, знакову систему, носій та ін., виходячи з цілей комунікативної взаємодії і особливостей навчальної аудиторії, для якої вона призначена;
- мати уявлення про інструментарії підготовки, передачі і отримання аудіовізуальної інформації і первинні уміння роботи з цим інструментарієм.

Методика медіаосвіти студентів ґрунтується на реалізації творчих завдань, що мають такі дидактичні функції: навчальна, адаптаційна, розвивальна та керуюча. У процесі медіаосвіти пропонується використовувати найрізноманітніші способи діяльності [10]:

- дескриптивний (переказ змісту, перерахування подій медіатексту);
- класифікаційний (визначення місця медіатексту в історичному та соціокультурному контексті);
- аналітичний (аналіз структури медіатексту, мови медіатексту, авторських концепцій тощо);
- особистісний (опис стосунків, переживань, почуттів, спогадів, асоціацій, викликаних медіатекстом);
- пояснювально-оцінний (формування суджень про медіатекст, про його достоїнства відповідно до естетичних, моральних та ін. критеріїв).

Серія практичних творчих завдань креативного характеру, дозволяють студентам придбати власний досвід всіх етапів створення медіатекстів, як розробка мінісценарію, екранізації уривків літературних творів та ін). Сучасні електронні технології дозволяють в ігровій формі ідентифікувати себе з авторами творів медіакультури (журналістами, продюсерами, сценаристами, режисерами, акторами, дизайнерами, аніматорами та ін.), допомагає вдосконаленню сприйняття і аналізу медіатекстів, створених професіоналами.

У процесі створення власного медіатексту з метою оволодіння креативними вміннями студенти виконують цикл літературно-імітаційних, театралізовано-ситуативних, зображувально-імітаційних творчих занять за допомогою евристичних, ігрових форм і технічних засобів [10].

Студенти засвоюють поняття “фабула”, “сюжет”, “тема”, “композиція”, “кадр”,

“план”, “монтаж” “монтажний сценарій” за допомогою різних креативних способів. У найбільш загальному вигляді ці способи можна розділити на:

- літературно-імітаційні (написання заявок на сценарії, написання міні-сценаріїв медіатекстів та ін.);
- театралізовано-ситуативні (інсценізування епізодів медіатексту, процесу створення медіатексту та ін.);
- зображувально-імітаційні (створення афіш, фотоколажів, малюнків на теми надбань медіакультури тощо).

Методика таких занять реалізується в ігровій формі. Студентам пропонується подумки ідентифікувати себе зі сценаристами медіатекстів і написати:

- сценарний план надбань медіакультури будь-якого виду й жанру;
- сценарну розробку – екранізацію епізоду відомого літературного твору;
- сценарну розробку епізоду з власної заявки на оригінальний сценарій;
- оригінальний міні-сценарій твору медіакультури (наприклад, розрахований на 3–5 хвилин екранної дії освітній відеокліп, телесюжет, здійснений у практиці навчальної відео зйомки);
- за написаним літературним міні-сценарієм (або сценарною розробкою епізоду) підготувати “режисерський сценарій” творів медіакультури (фільм, радіо/телепередача, комп'ютерна анімація тощо) – з позначкою системи плану, ракурсів, рухів камери, монтажних принципів. Для студентів філологічних спеціальностей є важливим застосування літературного хисту у медіаосвітній галузі, розвиток творчого потенціалу шляхом перетворення вербальної мови у аудіовізуальну, знакову.

Висновки та перспективи подальшого розвитку. Отже, у результаті опанування спецкурсу “Формування медіакомпетентності викладача засобами аудіовізуальних технологій” у студентів підвищується рівень медіакультури, формуються вміння орієнтування у медіапросторі, набуваються сукупності вмінь (мотиваційних, інформаційних, методичних, практико-операційних/діяльнісних, креативних) як компонентів медійної компетенції педагога. Подальші дослідження спрямовані на розроблення зображувально-імітаційних творчих завдань, що дозволять розвинути медіасприйняття, асоціативне мислення, уяву і зорову фантазію.

Література

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Медиаобразование // Российская педагогическая энциклопедия ; гл. ред. В. В. Давыдов. – М. : Большая российская энциклопедия, 1993. – Т. 1. – С. 555.
3. Медіаосвіта : творчі завдання для школярів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.osvita.ua/school/technol/235>.
4. Найдьонова Л. А. Перспективи розвитку медіаосвіти в контексті болонського процесу : процесуальна модель медіакультури // Болонський процес і вища освіта в Україні та Європі : проблеми й перспективи [Електронний ресурс] / Л. А. Найдьонова. – К., 2007. – С. 162–168. Режим доступу : http://www.edu.of.ru/mediaeducation/default.asp?ob_no=30060.
5. Онкович Г. В. Засоби масової комунікації у термінологічному просторі медіа-освіти / Г. В. Онкович // Дивослово, 2007. – № 5. – С. 29–31.

6. Потятинник Б. В. Масова журналістська освіта – а чому б ні? / Б. В. Потятинник // Медіакритика. – 2005. – № 10. – С. 7–10.
7. Федоров А. В. Медиаобразование, медиаграмотность, медиакритика и медиакультура / А. В. Федоров // Высшее образование в России. – 2005. – № 6. – С. 134–13.
8. Федоров А. В. Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов педагогического вуза / А. В. Федоров. – М. : Изд-во МОО ВПП ЮНЕСКО “Информация для всех”, 2007. – 616 с.
9. Федоров А. В. Медиаобразование в России и Украине: сравнительный анализ современного этапа развития (1992–2008) / А. В. Федоров // Медиаобразование. – 2008. – № 4. – С. 23–45.
10. Федоров А. В. Медіаосвіта: творчі завдання для школярів [Електронний ресурс] / А. В. Федоров // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2008. – № 1. – Режим доступу : <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0598+0+DOC+XML+V0//EN>.

Анотація

У статті розглядається розроблення та впровадження спецкурсу “Формування медіакомпетентності викладача засобами аудіовізуальних технологій” для студентів філологічних спеціальностей. Аналізуються різні підходи до визначання поняття медіаосвіти як підґрунтя до формування медіакомпетентності. Досліджуються моделі медіаосвіти та моделі формування медіа компетентності. Розглядаються показники медіакомпетентності особистості та професійної медіа компетентності викладача як передумова освітніх цілей спецкурсу. Визначаються знання та вміння, які повинен опанувати студент при вивченні спецкурсу.

Ключові слова: медіакомпетентність, медіаосвіта, педагог, спецкурс, модель, медіа грамотність, інформаційний.

Аннотация

В статье рассматривается разработка и внедрение спецкурса “Формирования медиакомпетентности преподавателя средствами аудиовизуальных технологий” для студентов филологических специальностей. Анализируются разные подходы к определению понятия медиаобразования как основы к формированию медиакомпетентности. Исследуются модели медиаобразования и модели формирования медиакомпетентности. Рассматриваются показатели медиакомпетентности личности и профессиональной медиакомпетентности преподавателя как предпосылка образовательных целей спецкурса. Определяются знание и умения, которыми должен овладеть студент при изучении спецкурса.

Ключевые слова: медиакомпетентность, медиаобразование, педагог, спецкурс, модель, медиаграмотность, информационный.

Summary

In the article development and introduction of the special course of “Forming of media of competence of teacher is examined by facilities audio visual technologies” for the students of philological specialities. Different approaches to determination of concept of media education as basis to forming of media of competence are analysed. The models of media education and models of forming of media of competence are explored. The pointers of media of competence of personality and competence of teacher professional to media as pre-condition of educational aims of the special course are examined. Knowledge and abilities which must be seized by a student at the study of the special course is determined.

Keywords: the media are a competence, media education, teacher, special course, model, media literacy, informative.